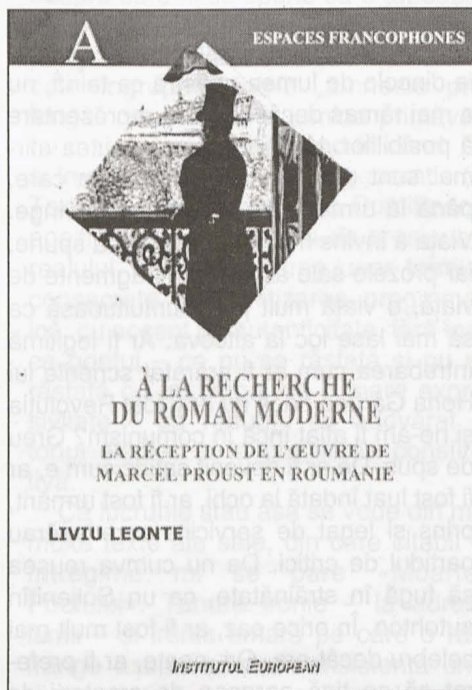

Marcel Proust face parte, fără îndoială, din categoria scriitorilor privilegiați. Despre opera sa (ca de altfel și despre biografie) s-a vorbit și se va vorbi cu siguranță. Numele lui este adeseori citat, mai ales în discuțiile despre roman și despre evoluția genului. Astfel încât, în condițiile unei întregi literaturi dedicate lui Proust (articole, studii, monografii, lucrări de critică și istorie literară, eseuri etc.), se impunea o privire critică de ansamblu care să caute să sistematizeze contribuțiile la cunoașterea activității scriitorului francez. Lucrul acesta l-a făcut, în recent apărutul volum **À la recherche du roman moderne: la réception de l'œuvre de Marcel Proust en Roumanie** (Iași, „Institutul European”, 2006), profesorul universitar Liviu Leonte. Cartea însă nu este o simplă trecere în revistă a materialului biobibliografic despre Proust, ci, așa cum o mărturisește însuși autorul, o prezentare a contribuțiilor la cunoașterea scriitorului francez și, în același timp, o judecată de valoare asupra acestor puncte de vedere.

Volumul reprezintă publicarea tezei prin care Liviu Leonte a obținut un al doilea titlu de doctor, de această dată în Franța, la Université Toulouse le Mirail, în anul 2005, și propune o abordare comparativă a receptării operei lui Marcel Proust în Franța și România, punând în evidență atât aspecte comune, cât și diferențe. Așa cum o arată titlurile capitolelor, cartea s-a construit din perspectivă diacronică, pornind de la primele reacții pe care opera lui Proust le-a trezit în România, până la studiile de specialitate recente. De asemenea ea conține un util indice selectiv de nume citate, necesar în special cititorilor francezi, mai puțin familiarizați cu literatura română, și o consistentă bibliografie, concepută pe două secțiuni: „L'œuvre de Marcel Proust en France” și „L'œuvre de Marcel Proust en Roumanie”. Ultimul capitol, „Une influence «catalytique», sintetizează opiniile critice anterioare, fixând în formulări precise influența lui Marcel Proust asupra dezvoltării romanului românesc.

Pornind de la distincția propusă de Lucian Blaga, care stabilea două tipuri de posibile influențe, „modelatoare” și „catalitice”, criticul ieșean ajunge la concluzia că: „C'est aussi vrai que dans la première moitié du XIX siècle, quand la modernisation était obligatoire, on a emprunté aux Français tout ce qu'il fallait pour fonder les nouvelles institutions, pour imaginer les nouvelles formes de culture. L'emprunt des modèles était dicté par les nécessités du récepteur. Plus tard la situation s'est modifiée, l'influence française a fait preuve de ses vertus «catalytiques». La réception de Proust n'en est qu'un exemple. L'écrivain est devenu un «modèle» dans l'entre-deux-guerres, mais un modèle de ce que peut représenter une littérature en consonance avec les transformations qui se produisent dans l'ensemble de la vie sociale, dans la philosophie et dans les autres arts. L'auteur de la *Recherche...* est aujourd'hui l'écrivain étranger le plus étudié en Roumanie. Il le sera pour longtemps, car sur le «continent» Proust se trouvent encore des territoires qui méritent d'être explorés.” (p. 161) Se înțelege că spre finalul lucrării perspectiva diacronică lasă locul uneia sincronice, concretizată în judecăți relevante pentru relaționarea scriitorului francez cu proza românească.

Discutând despre influența operei proustiene asupra literaturii române, Liviu Leonte aduce în discuție și polemicile care s-au născut în deceniile trei și patru ale secolului trecut, semn al impactului major pe care scriitorul francez l-a avut nu numai în conștiința criticilor, ci și a literaților. Prin Mihail Sebastian, Camil Petrescu, Anton Holban, Eugen Ionescu

sau Felix Aderca, receptarea operei lui Proust cunoaște puncte de vedere noi, deseori diferite. Fiecare dintre ele sunt consemnate și disecate, reținându-se de fiecare dată ceea ce este cu adevărat important.

Problematica influenței operei proustiene asupra literaturii române este abordată și prin prisma influențelor asupra unor prozatori din perioada interbelică. Astfel, despre romanele lui Camil Petrescu și despre discuțiile stârnite în critica vremii, Liviu Leonte notează imparțial și opiniile care îl includ în categoria proustienilor și pe acelea care îl exclud. Din nou, autorul nu se rezumă la un tablou al receptării critice, luând atitudine atunci când acest lucru se impune: „Un exemple de mauvais accueil fait au roman, vu comme totalement subordonné à la méthode proustienne, peut être trouvé, on s'y attendait, dans l'intervention du «jeune furieux» Eugen Ionescu. (...) il faut remarquer qu'Eugen Ionescu a, sur le style, les mêmes objections que celles formulées à la parution de *Dernière Nuit...* Tout est proustien dans la vision du critique: la technique, la méthode, les associations, la phrase analytique.” (pp. 72-73). Felul în care sunt comentate influențele proustiene în proza Hortensiei Papadat-Bengescu ne arată un Liviu Leonte capabil de formulări memorabile. Volumul nu este unul doct, scris într-un limbaj arid, ci lasă să se întrevadă și disponibilități stilistice atractive: Manuela (din *Femeia în fața oglinzii*) „...est la synthèse des personnages féminins antérieurs”. *Balaurul* este considerat „...proba-

Stațiunea Slănic-Moldova a găzduit, în perioada 26-29 octombrie 2006, Conferința Internațională a Asociației Române de Studii Semiotice, **„Semiotica dincolo de limite”**. Manifestarea, desfășurată sub auspiciile Asociației Internaționale de Studii Semiotice și a Universității din Bacău, a reunit nume importante din domeniu, dovada constituind-o participarea unor cercetători și universitari din țări precum Camerun, China, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Republica Moldova, Polonia, Spania, Statele Unite ale Americii, Taiwan și, evident,

Semiotica dincolo de limite

România, reprezentată prin profesori de la diverse centre universitare sau institute de cercetare.

Însă, dincolo de reprezentativitatea participanților, se cuvin subliniate interesul stârnit de această manifestare, valoarea lucrărilor susținute în plen sau pe secțiuni și incisivitatea punctelor de vedere, semne ale capacității semiotice de a reuni oameni cu preocupări diverse, care își pot găsi puncte și preocupări comune prin intermediul interdisciplinarității. Lucrările,

deschise de conferința profesorului Eero Tarasti, de la Universitatea din Helsinki, au vizat aspecte precum metalimbajul semioticii, metodologia semioticii, resursele limbajului verbal etc.. Proiectul, realizat cu sprijinul Primăriei Municipiului Bacău și al Consiliului Local al Municipiului Bacău, se va finaliza prin editarea unui volum al conferinței, care va include lucrările susținute.

Fără îndoială că întreaga manifestare a fost o reușită. Cred însă că cel mai important

lucru îl constituie afirmarea Universității din Bacău ca un centru universitar puternic, prin proiectele pe care le desfășoară și prin profesorii săi. Pentru că, dacă unii dintre invitații din străinătate nici nu știau unde se află Bacău pe hartă, la finalul conferinței au plecat încântați și cu intenția de a se întoarce în România. Ceea ce nu e puțin lucru în perspectiva integrării în Uniunea Europeană... Iar Facultatea de Litere din cadrul Universității din Bacău și-a croit pe calea semioticii o identitate europeană care să îi asigure individualitatea. (A. J.)

Adrian JICU
jicuanadrian@yahoo.com

Echilibrul criticii

blement le premier roman européen dans lequel la guerre mondiale est vue et vécue par un personnage féminin”. Despre capacitatea prozatoarei de a crea personaje feminine se spune că „Dans la création de cette galerie de monstres l'écrivain met une force et une imagination shakespeariennes.” În cazul lui Anton Holban, considerat „le plus proustien des romanciers proustiens de l'entre-deux-guerres”, criticul pornește de la premisa că moartea prematură a pus capăt unui destin artistic care se anunța strălucitor. Se insistă asupra personajelor (Sandu și Irina, Dania) despre care se spune că nu se schimbă pe parcursul romanelor. De altfel, despre *Jocurile Daniei* Liviu Leonte afirmă că își datorează reușita tocmai datorită personajului feminin: „Le roman résiste grâce à son personnage féminin, mais sera un autre écrivain qui envisagera le mystère de la féminité naissante dans une œuvre harmonieuse par la rigueur de sa construction. Nous avons nommé G. Călinescu et son roman *Enigma Otiliei*.”

Există în critica lui Liviu Leonte (lucru sesizabil de altfel și în această carte) un fel aparte de a privi lucrurile. O anume seninătate, o ușoară detașare de subiect, care îi permite să se obiectiveze și să-și stăpânească materialul, pe care îl analizează minuțios. O confirmă capitolul „L'œuvre, objet d'études spécialisées”, din care vom discuta un singur aspect. Vorbind despre cartea Yvonnei Goga, *Proust în România (1920-1990)*, Liviu Leonte adoptă o poziție neutră, necăutând cu orice chip să minimalizeze meritele autoarei, nici alunecând în extrema aprecierilor elogioase. O asemenea atitudine, pretutindeni vizibilă, îi asigură credibilitate: „Les appréciations sont judicieuses, l'image d'ensemble – convaincante. Quelques excès doivent toutefois être corrigés: il est difficile d'accepter que G. Călinescu soit «le plus ferme détracteur de Proust», parce qu'il a opté pour une autre formule romanesque.” (p. 147). Se poate observa în scrisul profesorului Liviu Leonte un mod părintesc, dar ferm, de a îndrepta exagerările de tot felul.

Rezultatele analizei comparative scot la iveală, nu de puține ori, concluzii neașteptate. Idei impuse în critica franceză a ultimelor decenii, apar încă din perioada interbelică. Astfel, Liviu Leonte arată că afirmațiile unor critici ca Gaëtan Picon, R. M. Albérès sau Jean-Yves Tadié fuseseră anticipate de G. Ibrăileanu. Fără a se situa pe poziții protocroniste, autorul demonstrează „qu'il y a des phénomènes

culturels qui se produisent par le truchement de parallélismes, non seulement grâce aux influences”: „Il est évident que nous reconnaissons là non seulement les idées de Ibrăileanu, mais également ses mots. Il est à regretter que „Création et analyse” n'ait pas été, dès sa parution (1926), traduit dans une langue de circulation internationale. Ibrăileanu mérite de figurer parmi les commentateurs les plus avisés et les plus connus de l'œuvre de Proust.” (p. 15)

Meritul cărții nu se rezumă la o muncă de documentare (la îndemâna oricărui cercetător literar serios) care să consemneze totalitatea aparițiilor despre opera lui Marcel Proust, ci merge mult mai departe, atingând zonele criticii cu tentă polemică. Un bun exemplu îl constituie felul în care criticul înțelege să trateze problema primelor reacții în România ale operei lui Proust. După ce recunoaște meritele lui Paul Zarifopol („Sur la Méthode et le style de Proust” est une contribution de valeur, comparable à celle des études de Ralea et de Ibrăileanu, et contient par ailleurs un interprétation critique et stylistique plus marquée.”), universitarul ieșean nu se sfiește să punteze și slăbițiunile argumentației criticului interbelic: „Les observations ne sont pas systématisées, elles s'entremêlent, laissant l'impression que l'auteur n'a pas la patience d'argumenter ce qui pour lui est du domaine de l'évidence.” (p. 17). Așa procedează de fiecare dată, cumpătat, cântărind lucrurile și căutând să restabilească adevărul. Un asemenea demers contribuie în egală măsură la mai buna cunoaștere a influenței exercitate de creația lui scriitorului francez asupra literaturii române, dar și la cunoașterea prozatorilor „proustieni” români în Franța. Iar o ediție în limba română a volumului **À la recherche du roman moderne: la réception de l'œuvre de Marcel Proust en Roumanie** ar înlesni accesul publicului român la cunoașterea celui mai studiat scriitor străin în România.

Nu trebuie omisă nici importanța ideii ultime care se degajă din paginile cărții: aceea că și critica românească a emis despre opera proustiană judecăți consistente, pe măsura celor din critica franceză. Este felul lui Liviu Leonte de a spune că nu suntem mai prejos decât francezii. Iar cartea Domniei Sale constituie o mostră de seriozitate științifică, dublată de spirit critic comprehensiv. Teza lucrării s-ar cuveni amintită mai des occidentalilor care ne tratează uneori cu aroganță...